

Listë kontrolli për shqyrtimin e studimeve të vlerësimit të ndikimit mjedisor





WWF - me partnerët në Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë, Mali i Zi, Serbi dhe Turqi - po zbaton Projektin "Shoqëria Civile Vepron për Zhvillimin Social Ekonomik mbi Bazat e një Mjedis të shëndetshëm" (CO-SEED). CO-SEED po kontribuon në menaxhimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore duke mbështetur përmirësimet në kornizat rregullatore për të siguruar procesin e vendimmarrjes ku infrastruktura e re është më pjesëmarrëse dhe transparente. CO-SEED përqendrohet në përmirësimin e procesit të vlerësimit të ndikimit në mjedis dhe vlerësimin strategjik mjedisor, duke krijuar një rrjet të organizatave të informuara të shoqërisë civile në të gjithë rajonin dhe duke rritur interesin e mediave në zhvillimin e qëndrueshëm, miqësor me mjedisin. Si pjesë e këtij procesi, CO-SEED dhe rrjeti i saj rajonal i partnerëve të shoqërisë civile hartuan këtë listë kontrolli. Lista e kontrollit është hartuar për të ndihmuar vlerësuesit - duke përfshirë qytetarët e shqetësuar, përfaqësuesit e organizatave të shoqërisë civile, dhe zyrtarët qeveritarë - e Vlerësimeve të Ndikimit Mjedisor, nëpërmjet përfshirjes së një sërë pyetjesh, përgjigjet e të cilave do të mund të jepen në të gjitha vlerësimet me cilësi të mirë.



Për më shumë informacion:
CO-SEED

www.co-seed.eu
E-mail: info@co-seed.eu
Tel: +387 36 830 270

Koordinator Projekti:
WWF - Turqi

Partnerët e Projektit:
INCA- Shoqata Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri, Shqipëri
Udruga Dinarica, Bosnje dhe Hercegovinë
Green Home - Mali i Zi
BPSSS - Shoqata e Serbisë për Mbrojtjen dhe Studimin e Zogjive, Serbi
WWF Adria, Kroaci

Autori i fotografisë:
Michel Gunther (COVER)
WWF (fq. 1, 13, 29, 39)
Elio della Ferrera (fq. 5)
Andrija Vrdoljak (fq. 6, 7, 9, 11, 21, 31, 33, 37, 41)
Mario Romulić (fq. 17, 25, 35)
Edward Parker (fq. 10, 23)
Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri (fq. 26)

Ky botim u mundësua me ndihmën e Bashkimit Evropian. Përbajtja e këtij botimi është përgjegjësi e vetme e partnerëve zbatues të projektit CO-SEED dhe në asnjë mënyrë nuk pasqyron këndvështrimet e Bashkimit Evropian.

Ky projekt
u financua nga
Bashkimi Evropian



PËRMBAJTJA

Hyrje	6
Rreth kësaj liste kontrolli	10
Si ta përdorim këtë listë kontrolli	14
Elementet për vlerësim	
Përshkrimi i projektit	18
Shqyrtimi i alternativave	23
Përshkrimi i mjedisit potencialisht të ndikuar nga projekti	26
Përshkrimi i efekteve madhore të mundshme të projektit	30
Përshkrimi i masave zbutëse	36
Burime ndihmëse	40



HYRJE



Vlerësimi i ndikimit në mjedis është procesi i identifikimit të pasojave të ardhshme të veprimeve të propozuara me qëllim garantimin se pasojat mjedisore janë marrë në konsideratë si duhet gjatë procesit të vendimmarrjes. Nëpërmjet identifikimit proaktiv të pasojave, vlerësimi i ndikimit mjedisor lehtëson vendimmarrjen e informuar bazuar në pranimin social të rreziqeve mjedisore të zhvillimit ekonomik. Qëllimi është shmangia e ndryshimeve mjedisore që do të përfundonin në rrjetën e dëmtimit të banorëve vendas dhe mjedisit të tyre. Kur kryhen si duhet, këto vlerësime sigurojnë transparencë dhe përfshirje, përhapin vlerat demokratike, dhe rrisin pjesëmarrjen e komunitetit në zhvillimin e shoqërisë.

Shoqata Ndërkombëtare për Vlerësimin e Ndikimit (IAIA) e përkufizon vlerësimin e ndikimit mjedisor (VNM) si “procesi i identifikimit, parashikimit, vlerësimit dhe zbutjes së efekteve biofizike, sociale dhe efekteve të tjera të ngjashme të propozimeve për zhvillim

para marrjes së vendimeve madhore dhe ndërmarrjes së angazhimeve”.

Megjithëse detajet e procedurave të VNM-së ndryshojnë nga njëri shtet në tjetrin, në varësi të kornizave të ndryshme rregullatore, procesi mund të ndahet përgjithësisht në tre faza kryesore:

1. Përcaktimi, nëse duhet të vlerësohen ndikimet e mundshme në mjedis, duke pasur parasysh karakteristikat e një veprimi të planifikuar (p.sh. lloji, madhësia, vendndodhja), që ndonjëherë njihet edhe si shqyrtimi;
2. Përgatitja e vlerësimit gjithëpërfshirës të ndikimeve të mundshme në mjedis dhe e mënyrave se si ato mund të zbuten, rezultat i të cilës është studimi mjedisor;
3. Konsultimet publike për gjetjet e studimit dhe vendimmarrja përfundimtare.

Studimi mjedisor është dokument kyç në zinxhirin e marrjes së lejeve. Qëllimi i

tij është informimi për projektimin dhe konfigurimin e zhvillimit të propozuar, për të shmangur ndikimet negative, dhe për të identifikuar masat, duke përfshirë kompensimin për ndikimet e pashmangshme. Si rrjedhojë, të gjitha studimet mjedisore duhet të paraqesin këshilla të specializuara, gjithëpërfshirëse, dhe objektive, nëse ndikimi mjedisor i një zhvillimi të propozuar është e një niveli të pranueshëm.

Vlerësimi i cilësisë së një studimi të tillë nuk është vetëm detyrë e autoritetit publik kompetent përgjegjës për vendimmarrjen përfundimtare. Ekspertët dhe publiku i interesuar, duke përfshirë organizatat jofitimprurëse, mund dhe duhet të angazhohen, duke dhënë komentet e tyre për informacionin dhe përfundimet e paraqitura në studimet mjedisore. Në këtë mënyrë, mund të kontrollohet dhe përmirësohet përshtatshmëria e studimit, që të shërbejë si bazë për marrjen e vendimit në lidhje me një zhvillim të caktuar.



RRETH KËSAJ LISTE KONTROLLI





Studimet mjedisore janë shpesh dokumente të gjata. Do të ishte e nevojshme që ato të lexohen më shumë se një herë, për të gjykuar si duhet nëse ato e përmbushin qëllimin e synuar të vlerësimit objektiv dhe të paanshëm të ndikimeve të një zhvillimi të propozuar në mjedis. Për ata që nuk janë të angazhuar në fushën e vlerësimeve mjedisore, duke përfshirë organizatat jofitimprurëse dhe pjesëtarët e komuniteteve vendase, mund të jetë më e vështirë që të vlerësojnë informacionin e paraqitur në një studim të tillë dhe të reagojnë, nëpërmjet dhënies së komenteve cilësore. Kjo mund të bëjë që këta pjesëmarrës të konsiderohen si partnerë më pak të besueshëm gjatë konsultimeve, dhe komentet e tyre nuk merren në konsideratë, dhe madje mendimet e tyre nuk kërkohen fare.

Tashmë janë në dispozicion një sërë dokumentesh udhëzuese, që synojnë përgatitjen dhe vlerësimin më të mirë dhe më të lehtë të studimeve mjedisore. Shumica prej tyre përgatiten për specialistët e fushës dhe vendimmarrësit, dhe vetëm pak prej tyre

synojnë të garantojnë se pjesëmarrësit, që nuk janë specialistë të procesit, japin mendimet më të mira të mundshme. Për të ndihmuar në mbushjen e këtij hendeku, ky dokument synon ofrimin e udhëzimeve lidhur me angazhimin në vendimmarrjen për vlerësimet e ndikimit mjedisor për personat e interesuar që nuk janë specialistë. Ky dokument do të përdoret nga organizatat jofitimprurëse dhe pjesëtarët e komuniteteve vendore për të vlerësuar nëse të gjitha aspektet e rëndësishme të vlerësimit të ndikimit në mjedis merren në konsideratë në një studim mjedisor.

Kjo listë kontrolli përqendrohet vetëm në përshtatshmërinë shkencore dhe teknike të studimit mjedisor. Ajo nuk është një instrument pikëzimi që do të rezultonte në vendosjen e 'notave' për cilësinë e vlerësimit. Përkundrazi, ajo ofron udhëzime për komunitetin e interesuar, për t'iu dhënë atyre mundësinë që të ofrojnë reagimet e tyre me cilësi të lartë kundrejt studimeve mjedisore. Duke iu përgjigjur një sërë pyetjesh, lexuesit duhet të jenë në gjendje të arrijnë në përfundimin se cilat pjesë, nëse ka të

tilla, të një studimi mjedisor nuk i arrijnë standardet e praktikave të mira dhe se cilat informacione mungojnë ose nuk janë vlerësuar mjaftueshëm. Në këtë mënyrë, vlerësuesit mund të formulojnë reagime konstruktive dhe të besueshme, për t'u ndarë gjatë konsultimeve publike.

Në këtë dokument nuk shqyrtohen përputhshmëria me kuadrot ligjore kombëtare, praktikat e mira ndërkombëtare, ose ndonjë kërkesë tjetër e mundshme. Përpos kësaj, në të nuk shqyrtohen as vlerësimi i cilësisë, transparencës dhe gjithëpërfshirjes së procesit të vendimmarrjes, siç përcaktohet në parimet e pjesëmarrjes së publikut, si dhe në kuadrot kombëtare përkatëse dhe konventat ndërkombëtare.

Megjithatë, kjo nuk nënkupton se vlerësimi i këtyre aspekteve nuk është i rëndësishëm dhe se duhet shpërfillur. Në fakt, zbatimi i duhur i të dyja këtyre është i rëndësishëm për praktikën e mirë të vendimmarrjes mjedisore, dhe rekomandohet që vlerësuesit e studimit mjedisor t'i marrin parasysh ato.



SI TA PËRDORIM
KËTË LISTË
KONTROLLI



Lista e kontrollit bazohet në 'Udhëzimin e Komisionit Evropian për Rishikimin e VNM-së: EIS-së' të qershorit të vitit 2001, të shqyrtuar në detaje. Duke pasur parasysh që audienca e këtij dokumenti janë organizatat jofitimprurëse dhe publiku i gjerë, janë përzgjedhur pyetjet më të përshtatshme, për të mundësuar një kontroll gjithëpërfshirës të cilësisë së një studimi mjedisor nga persona që nuk janë specialistë.

Me qëllim qartësinë dhe lehtësinë e ndjekjes së një studimi mjedisor, kjo listë kontrolli është ndarë në seksione specifike të dedikuara segmenteve më të rëndësishme të një studimi mjedisor. Rëndësia e këtyre seksioneve është shpjeguar në secilin titull, i pasuar nga një sërë pyetjesh për të cilat do të jepen përgjigje cilësore pas leximit të studimit. Përgjigjet e mundshme janë:

Nuk ka.

Kjo përgjigje është e përshtatshme, në rastet kur pyetjet janë specifike për një lloj zhvillimi ose teknologjie, që nuk është çështje e studimit mjedisor në vlerësim. Këto pyetje nuk kanë shumë peshë në vlerësimin e cilësisë së përgjithshme të studimit.

Për shembull, nëse përgatitet një studim mjedisor për ndërtimin e një hidrocentrali brenda kufijve të një parku kombëtar, përgjigja për pyetjet që lidhen me mbetjet bërthamore do të ishte 'nuk ka'.

I përmbush plotësisht praktikatat e mira.

Kjo përgjigje tregon se informacioni që do të jepet si përgjigje ndaj pyetjes përkatëse është i mirëdetajuar, bazuar në të dhëna të përshtatshme dhe informacione të tjera, dhe si rrjedhojë mund të shërbejë si bazë për marrjen e vendimeve për zhvillimin. Të dhëna dhe informacione të tilla duhet të jenë të përditësuara, gjithëpërfshirëse dhe të lidhura me temën e diskutimit; si dhe të kenë të cituara si duhet burimet zyrtare dhe studimet e disponueshme bazë për shqyrtim.

Për shembull, nëse përgatitet një studim mjedisor për ndërtimin e një hidrocentrali brenda kufijve të një parku kombëtar, vlerësuesit duhet të tregojnë se pyetjet që lidhen me ndikimin e tij në biodiversitet i përmbushin plotësisht praktikatat e mira, vetëm kur studimi mjedisor i vlerëson qartësisht ndikimet në biodiversitetin e zonës së mbrojtur.

I përmbush pjesërisht praktikat e mira.

Kjo përgjigje tregon se studimi mjedisor nuk ofron informacion apo analizë të mjaftueshme, për t'iu përgjigjur plotësisht një pyetjeje të veçantë; studimi nuk i merr në konsideratë të gjitha të dhënat ose informacionin e përditësuar, dhe si rrjedhojë, para se të merret vendimi për ndonjë zhvillim duhet të përmirësohen këto vlerësime.

Për shembull, nëse përgatitet një studim mjedisor për ndërtimin e një hidrocentrali brenda kufijve të një parku kombëtar, nëse informacioni që do të jepet si përgjigje ndaj pyetjeve lidhur me ndikimin në biodiversitet i referohet vetëm ekzistencës së zonës së mbrojtur pa marrë parasysh ndikimet, këto pyetje do të vlerësohen si 'i përmbushin pjesërisht praktikat e mira'.

Nuk i përmbush praktikat e mira.

Kjo përgjigje tregon një devijim të ndjeshëm nga qëllimi i studimit mjedisor, duke ngritur shqetësime serioze për cilësinë e vendimit që mund të merret bazuar në informacionin e paraqitur në studim. Kjo do të thotë se këto aspekte të studimit kanë nevojë për rivlerësim ose përmirësim me më shumë të dhëna, para se të merret vendimi për zhvillimin.

Për shembull, nëse përgatitet një studim mjedisor për ndërtimin e një hidrocentrali brenda kufijve të një parku kombëtar, dhe informacioni në studim që do të përdoret si përgjigje ndaj pyetjeve lidhur me ndikimin në biodiversitet nuk përmend madje as ekzistencën e zonës së mbrojtur, këto pyetje do të vlerësohen si 'nuk i përmbushin praktikat e mira'.

Para leximit të një studimi mjedisor, vlerësuesit duhet të njihen me listën e kontrollit me qëllim që të kuptojnë llojin e informacionit që duhet të kërkojnë. Gjatë leximit të studimit mjedisor, përgjigjet për secilën pyetje duhet të shënohen, duke përdorur përshtatësitet cilësorë të përmendur më sipër.

Rekomandohet gjithashtu të mbahen shënime përshtypjet, pyetjet ose shqetësimet që lindin nga vlerësimi i secilës pyetje, për të formuluar më mirë komentet e studimit. Pas dhënies së përgjigjeve për të gjitha pyetjet, duhet të zhvillohen reagimet e sintetizuara dhe t'i paraqiten autoritetit kompetent gjatë konsultimeve publike. Është e rëndësishme që të kujtojmë se krahas mundësisë të vlerësimit kritik të studimit, kjo listë kontrolli mund të ndihmojë gjithashtu në identifikimin e shembujve pozitivë dhe praktikave të mira. Vlerësuesit duhet t'i përfshijnë ato në reagimet e tyre, pasi është po aq e rëndësishme të theksohen aspektet e punës që po ndërmerret sipas standardeve dhe praktikave më të mira.

PËRSHKRIMI I PROJEKTIT



Paraqitja e detajuar dhe gjithëpërfshirëse e projektit të planifikuar është e rëndësishme që të mundësojë vlerësimin e përshtatshëm të ndikimeve të mundshme. Po aq e rëndësishme është që të kuptohet qëllimi i projektit për të përcaktuar në tërësi se sa i rëndësishëm është ai për shoqërinë, për të përcaktuar përmasat dhe projektimin e tij, procesin(eset) e prodhimit, dhe vendndodhjen brenda mjedisit. Disponueshmëria e informacionit të tillë gjithëpërfshirës do të sigurojë që gjatë vendimmarrjes të merren parasysh të gjitha kërkesat e zhvillimit të propozuar (kërkesat për tokë, afatet kohore, etj.).

- 1 A është shpjeguar përputhshmëria e projektit me strategjitë përkatëse, planet e zhvillimit dhe kuadrot rregullatore?
- 2 A është përshkruar programi për zbatimin e projektit, duke detajuar kohëzgjatjen e parashikuar dhe datat e fillimit dhe përfundimit të ndërtimit, operimit dhe dekomisionimit?
- 3 A janë përshkruar të gjithë komponentët kryesorë të projektit, dhe a paraqiten ata në mënyrë grafike në një plan që tregon kufirin e zhvillimit, duke përfshirë tokën e kërkuar për përdorim të përkohshëm gjatë ndërtimit?
- 4 A janë përshkruar të gjitha aktivitetet gjatë (i) fazave të ndërtimit, (ii) operimit dhe (iii) dekomisionimit (nëse është përshtatshme), duke përfshirë madhësinë, kapacitetin, rendimentin, kontributin dhe rezultatin?
- 5 A janë përshkruar të gjitha shërbimet shtesë dhe/ose zhvillimet e kërkuara për projektin e përshkruar, dhe, nëse është e mundur, a vlerësohet sasia e tyre, duke përfshirë detajet e lejeve të tjera të kërkuara?
- 6 A janë identifikuar zhvillime të tjera që kanë gjasa të ndodhin apo të ndryshojnë si pasojë e projektit?
- 7 A janë identifikuar zhvillime të tjera ekzistuese apo të planifikuara ku projekti mund të ketë ndikime kumulative?
- 8 A është vlerësuar sipërfaqja e tokës së zënë për secilin komponent të përhershëm të projektit, dhe a është hedhur ajo në hartën e shkallëzuar, bazuar në skicën e projektit?
- 9 A është vlerësuar sipërfaqja e tokës së kërkuar për përdorim të përkohshëm gjatë ndërtimit, dhe a është hartëzuar ajo, si dhe a është përshkruar plani për rikthimin e kësaj toke në gjendjen e mëparshme?
- 10 A janë përshkruar madhësia, forma dhe paraqitja strukturave ose punimeve të tjera të zhvilluara si pjesë e projektit?
- 11 Për sa u përket projekteve që përfshijnë zhvendosjen e komuniteteve ose bizneseve, a përshkruhen shifrat dhe karakteristikat e atyre që zhvendosen?

- 12 A janë përshkruar llojet dhe sasitë e produkteve të krijuara nga projekti bazuar në llogaritje (dhe jo në vlerësime të përafërta)?
- 13 A janë diskutuar llojet dhe sasitë e lëndëve të para dhe energjisë së nevojshme për ndërtim dhe operim?
- 14 A janë diskutuar pasojat mjedisore të përdorimit të lëndëve të para?
- 15 A është diskutuar hapja ose humbja e vendeve të punës si rezultat i projektit gjatë (i) ndërtimit, (ii) operimit, dhe (iii) dekomisionimit (nëse është e përshtatshme)?
- 16 A janë identifikuar llojet dhe sasitë e mbetjeve dhe emetimeve (p.sh. mbetje të ngurta, mbetje të lëngshme, dhe emetime gazi dhe grimcash) të krijuara gjatë (i) ndërtimit, (ii) operimit dhe (iii) dekomisionimit (nëse është e përshtatshme)?
- 17 A janë diskutuar përbërja dhe helmueshmëria, apo rreziqet e tjera të të gjitha mbetjeve dhe emetimeve (p.sh. mbetje të ngurta, mbetje të lëngshme, dhe emetime gazi dhe grimcash) të krijuara nga projekti?

- 18 A janë përshkruar metodat e mbledhjes, ruajtjes, trajtimit dhe grumbullimit përfundimtar të të gjitha mbetjeve dhe emetimeve (p.sh. mbetje të ngurta, mbetje të lëngshme, dhe emetime gazi dhe grimcash)?
- 19 A janë diskutuar vendndodhjet për grumbullimin përfundimtar të të gjitha mbetjeve dhe emetimeve (p.sh. mbetje të ngurta, mbetje të lëngshme, dhe emetime gazi dhe grimcash)?
- 20 A janë identifikuar dhe vlerësuar nga ana sasiore burimet e zhurmës, nxehtësisë, dritës dhe rrezatimit elektromagnetik nga projekti?
- 21 A janë identifikuar metodat e vlerësimit të sasisë dhe përbërjes së të gjitha mbetjeve dhe emetimeve, dhe a janë diskutuar pasiguritë lidhur me vlerësimet e mbetjeve dhe emetimeve?
- 22 A janë diskutuar rreziqet që lidhen me projektin, si rreziqet nga menaxhimi i materialeve të rrezikshme, rreziqet nga derdhjet, zjarri, shpërthimet, rreziqet nga aksidentet rrugore, rreziqet nga prishja ose avaritë në procese ose pajisje, dhe rreziqet nga ekspozimi i projektit ndaj katastrofave natyrore?
- 23 A janë përshkruar masat për parandalimin dhe reagimin ndaj aksidenteve dhe ngjarjeve të pazakonta?

SHQYRTIMI I ALTERNATIVEVE





Vlerësimi i mundësive alternative të zhvillimit është thelbësor për proceset e shëndosha të vendimmarrjes, dhe kyç për vlerësimin efikas të ndikimit mjedisor. Gjykimi i mundësive të ndryshme për të arritur të njëjtin objektiv, mund të sigurojë që të zgjidhet alternativa më e qëndrueshme, duke rezultuar në rreziqet më të pakta mjedisore dhe sociale.

Mundësitë alternative përfshijnë vendndodhjen, madhësinë, teknologjinë, projektimin ose procedurat e ndryshme të operimit, si dhe një alternativë pa veprim (zero). Kjo e fundit nuk kërkon thjesht paraqitjen e situatës bazë/ekzistuese, por edhe paraqitjen e situatës së ardhshme bazuar në zhvillimin e kushteve bazë pa realizimin e zhvillimit të veçantë të propozuar. Një vlerësim i duhur i alternativave përfshin përshkrimin e tyre, paraqitjen e pasojave të tyre mjedisore, dhe një shpjegim të arsyeve për pranimin ose refuzimin e tij.

- 1 A është përshkruar situata mjedisore bazë në situatën 'pa veprim'?
- 2 A janë përshkruar me detaje alternativat e marra në shqyrtim gjatë fazës së zhvillimit të projektit, së bashku me ndikimet e tyre mjedisore përkatëse?
- 3 A janë krahasuar alternativat e marra në shqyrtim dhe ndikimet e tyre mjedisore me situatën 'pa veprim' dhe me projektin e propozuar?
- 4 A është zgjedhur procesi i zhvillimit të projektit të përshkruar, duke përfshirë detajimin e arsyeve të projektit të propozuar?

PËRSHKRIMI I MJEDISIT
POTENCIALISHT
I NDIKUAR NGA
PROJEKTI



Vlerësimi i duhur i ndikimeve është i mundshëm, vetëm nëse kryhet analiza gjithëpërfshirëse dhe e përditësuar e kushteve ekzistuese në mjedisin ku do të realizohet zhvillimi i propozuar. Është veçanërisht e rëndësishme që të ofrohet informacion i detajuar për ekosistemet dhe biodiversitetin ekzistues, pasi kjo do të ishte në dobi të zhvillimit të masave zbutëse dhe përcaktimin e përgjithshëm nëse zhvillimi i propozuar duhet të vazhdojë. Më konkretisht, një qëllim për kryerjen e vlerësimit mjedisor është shmangia e humbjeve në rrjetin e biodiversitetit ose dëmeve të pariparueshme të ekosistemeve. Në fakt, biodiversiteti dhe ekosistemet duhet të ruhen që ato të mbijetojnë, duke vijuar me ofrimin e shërbimeve, vlerave dhe përfitimeve për brezat e sotëm dhe të nesërm.



- 1 A është paraqitur plani ekzistues i përdorimit të tokës që do të përdoret nga projekti dhe i zonës përreth? A janë përshkruar përdorimet e tokës për sipërfaqen, që do të zihet nga projekti, dhe të zonës përreth, duke përfshirë konflikte të mundshme me përdorimet ekzistuese të tokës?
- 2 A janë përshkruar topografia, gjeologjia dhe dherat e tokës që do të përdoret nga projekti dhe e zonës përreth? A janë përshkruar karakteristika të rëndësishme të topografisë ose gjeologjisë së zonës, ose kushtet dhe përdorimi i dherave?
- 3 A është përshkruar mjedisi uhor i zonës?
- 4 A janë përshkruar hidrologjia, cilësia e ujit dhe përdorimi i burimeve ujore që mund të ndikohen nga projekti?
- 5 A janë përshkruar kushtet mikroklimatike dhe meteorologjike, si dhe cilësia e ajrit ekzistues të zonës?
- 6 A është përshkruar situata ekzistuese lidhur me dritën, zhurmën, nxehtësinë dhe rrezatimin elektromagnetik?
- 7 A janë përshkruar asetet materiale të zonës që mund të ndikohen nga projekti?
- 8 A janë përshkruar vendndodhjet ose karakteristikat e peizazhit, pamja e qytetit, vlerat arkeologjike, historike, arkitekturore ose komunitare apo kulturore të zonës që mund të ndikohen negativisht nga projekti, duke përfshirë zonat e caktuara ose të mbrojtura, peizazhet dhe panoramat e rëndësishme?
- 9 A janë përshkruar kushtet demografike, sociale dhe socio-ekonomike (p.sh. punësimi) të zonës?
- 10 A janë publikuar si duhet metodat dhe procesi hulumtues i ndërmarrë? A janë referuar si duhet burimet e të dhënave dhe të informacionit për mjedisin ekzistues?
- 11 Duke pasur parasysh informacionin mjedisor të paraqitur dhe efektet e mundshme të projektit të propozuar dhe alternativat e tij, a ka çështje që nuk janë të qarta? A janë paraqitur të gjitha të dhënat e nevojshme? Nëse ka aspekte të mjedisit që nuk janë përshkruar si duhet, a janë planifikuar masapër qartësimin e këtyre çështjeve?

PËRSHKRIMI I
EFEKTEVE MADHORE
TË MUNDSHME TË
PROJEKTIT



Vlerësimi i ndikimeve duhet të jetë një ushtrim informues bazuar në të dhëna të cilësisë së mirë për kushtet bazë dhe identifikimin e të gjitha efekteve të mundshme madhore të një zhvillimi të propozuar. Ndikimet e zhvillimit të propozuar në mjedis duhet të përshkruhen me terma sa më të saktë që të jetë e mundur. Rëndësia e tyre vlerësohet duke pyetur nëse një ndikim është i pranueshëm në kontekstin mjedisor dhe social të një zhvillimi të propozuar, duke përfshirë shqyrtimin e kushteve bazë, mundësitë alternative të zhvillimit, dhe efektet kumulative me zhvillimet e tjera ekzistuese dhe ato të planifikuara. Kriteret dhe burimet e standardeve të cilësisë, të përdorura në vlerësim, duhet të paraqiten në mënyrë të qartë, si dhe duhet të përshkruhen plotësisht arsyetimi, supozimet dhe gjykimet e vlerës së përdorur në përcaktimin e rëndësisë. Në rastet kur informacioni bazë është i pakët ose ka paqartësi lidhur me ndikimet, gjatë përcaktimit të rëndësisë së ndikimeve duhet ndjekur qasja parandaluese.

- 1 A është përshkruar procesi sipas së cilit është përcaktuar qëllimi i studimit mjedisor?
- 2 A është bërë konsultimi i plotë gjatë shqyrtimit, dhe a janë përshkruar plotësisht komentet dhe këndvështrimet?
- 3 A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në përdorimet e tokës, te njerëzit dhe prona, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e ndikimit?
- 4 A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në tiparet gjeologjike dhe arakteristikat e dherave, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 5 A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në faunë, florë, dhe habitate, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?

- 6 A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në hidrologji dhe në cilësinë dhe karakteristikat e ujit, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 7 A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në përdorimet e mjedisit ujor, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 8 A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në cilësinë e ajrit dhe kushtet klimatike, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 9 A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në mjedisin akustik (p.sh. zhurma dhe dridhjet), dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?



- 10** A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në nxehtësi, dritë ose rrezatim elektromagnetik, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 11** A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në asetet materiale dhe shterimin e burimeve natyrore të parinovueshme (p.sh. lëndë djegëse, minerale)?
- 12** A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në vendndodhjet ose karakteristikat e vlerave kulturore?
- 13** A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në cilësinë e peizazhit, pamjeve dhe panoramave, dhe kur është e mundur, a është ilustruar shkalla e tyre e ndikimit?

- 14** A janë përshkruar ndikimet parësore përkatëse të drejtpërdrejta në kushtet demografike, sociale dhe socio-ekonomike të zonës, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 15** A janë përshkruar ndikimet dytësore të ndonjë prej aspekteve të mësipërme të mjedisit, të shkaktuara nga ndikimet parësore në aspekte të tjera, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 16** A janë përshkruar efektet e përkohshme, afatshkurtra, afatgjata dhe të përhershme të shkaktuara gjatë ndërtimit ose gjatë fazave me afat kohor të kufizuar të operimit dhe dekomisionimit të projektit?

- 17 A janë përshkruar efektet që mund të rezultojnë nga aksidentet, ngjarjet e pazakonta ose ekspozimi i projektit ndaj katastrofave natyrore ose njerëzore, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 18 A janë përshkruar ndikimet kumulative të projektit në mjedis, së bashku me zhvillimet e tjera ekzistuese ose të planifikuara të zonës?
- 19 A janë identifikuar shtrirja gjeografike, kohëzgjatja, frekuenca, kthyeshmëria, dhe mundësia e ndodhjes së secilit efekt, kur është e mundur?
- 20 A janë përshkruar ndikimet parësore dhe dytësore në shëndetin dhe mirëqenien e njeriut, dhe kur është e mundur, a është përcaktuar nga ana sasiore shkalla e tyre e ndikimit?
- 21 A janë diskutuar ndikimet për çështje si biodiversiteti, ndryshimet klimatike globale, dhe zhvillimi i qëndrueshëm, kur është e mundur?
- 22 A është diskutuar kuptimi dhe rëndësia e secilit efekt të parashikuar lidhur me përputhshmërinë e tij me kërkesat ligjore dhe numrin, rëndësinë dhe ndjeshmërinë e personave, burimeve ose elementeve të tjera të ndikuara?
- 23 Në rastet kur efektet janë vlerësuar kundrejt standardeve ose kërkesave ligjore, a janë përdorur standardet e përshtatshme vendore, kombëtare ose ndërkombëtare, dhe a janë ndjekur udhëzimet përkatëse?
- 24 A janë përshkruar metodat e përdorura për parashikimin e efekteve, dhe a janë diskutuar arsyet për zgjedhjen e tyre, vështirësitë e ndeshura dhe pasiguritë në rezultate?
- 25 Kur ka pasiguri në lidhje me detajet e sakta të projektit, ose kur të dhënat janë të pamjaftueshme për ndikimin e tij në mjedis, a janë përshkruar parashikimet për rastin më të keq?
- 26 A është përshkruar qartë baza për vlerësimin e shkallës dhe rëndësisë së ndikimeve?
- 27 A janë përshkruar ndikimet bazuar në që të gjitha masat zbutëse të propozuara janë të zbatueshme, pra a janë përshkruar ndikimet e mbetura?
- 28 A është niveli i trajtimit të secilit efekt i përshtatshëm ndaj rëndësisë së tij për zhvillimin e një vendimi të miratuar? A përqendrohet diskutimi te çështjet kyçe, dhe a e shmang ai informacionin e papërshtatshëm dhe të panevojshëm?
- 29 Ai i kushtohet vëmendja e duhur efekteve më të rënda dhe negative të projektit, dhe më pak vëmendje atyre më pak të rëndësishme?



PËRSHKRIMI I MASAVE ZBUTËSE



Qëllimi i vlerësimit të ndikimit mjedisor është parashikimi i ndikimeve të rëndësishme mjedisore dhe sociale të një zhvillimi të propozuar me qëllim shmangien e humbjeve në rrjetin e biodiversitetit ose dëmeve të pariparueshme të ekosistemeve. Si rrjedhojë, zbutja është një element kyç i vlerësimit të ndikimit mjedisor. Shqyrtimi i duhur i masave zbutëse ndjek gjithmonë këtë hierarki:

1. Shmangia e humbjes së pakthyeshme të biodiversitetit/dëmtimeve të ekosistemeve, nëpërmjet shqyrtimit të alternativave për zhvillimin e propozuar, që mund të kërkojnë heqjen dorë përfundimisht nga ideja e propozuar;
2. Minimizimi i humbjes/dëmtimeve të ekosistemeve, nëpërmjet kërkimit të zgjidhjeve alternative, që mund të kërkojnë ndryshimin tërësor të projektit ose riprojektimin e disa prej elementeve të tij;
3. Zbutja e ndikimeve të pashmangshme, nëpërmjet masave të ndryshme zbutëse për rikthimin e burimeve të biodiversitetit dhe ekosistemeve;
4. Kompensimi për humbjen e pashmangshme, nëpërmjet zëvendësimit të paktën të vlerës së njëjtë të biodiversitetit.

Masat zbutëse miratohen vetëm kur nuk është e mundur shmangia e ndikimeve, nëpërmjet zgjidhjeve ose ndryshimeve alternative për projektin e zhvillimit të propozuar. Masat zbutëse të propozuara duhet të mbështeten me evidenca për përshtatshmërinë dhe efikasitetin, duke përfshirë ilustrimin e suksesit të tyre dhe efekteve anësore në raste të ngjashme. Do të ishte mirë që angazhimi i qartë i zhvilluesit të projektit për zbatimin e masave zbutëse dhe kompensuese të shprehet sipas afateve kohore dhe kostove bashkëlidhur.

- 1 Kur ka efekte negative madhore për aspekte të mjedisit, a diskutohet potenciali për zbutjen e këtyre efekteve?
- 2 A janë përshkruar qartë masat që zhvilluesi i projektit propozon të ndërmarrë për zbutjen e efekteve, dhe a është shpjeguar qartë efekti i tyre për shkallën dhe rëndësinë e ndikimeve?
- 3 A është e qartë nëse zhvilluesi ka ndërmarrë një angazhim detyrues për zbatimin e masave zbutëse të propozuara, apo nëse masat zbutëse janë thjesht sugjerime apo rekomandime?
- 4 A janë shpjeguar arsyet e zhvilluesit për zgjedhjen e masave zbutëse të propozuara?
- 5 A janë përcaktuar qartë përgjegjësitë për zbatimin e masave zbutëse, duke përfshirë financimin?

- 6 Në rastet kur nuk praktikohet zbutja e efekteve negative madhore ose kur zhvilluesi nuk ka zgjedhur të propozojë masa zbutëse, a janë shpjeguar qartë arsyet për këtë?
- 7 A është e dukshme se janë marrë në konsideratë të gjitha qasjet e mundshme ndaj zbutjes, duke përfshirë masat për reduktimin ose shmangien e ndikimeve, duke përfshirë strategjitë alternative, vendndodhjet, metodat/proceset, masat kompensuese?
- 8 A është hartuar një plan monitorimi në studimin e VNM-së?
- 9 A janë të përcaktuar qartë treguesit e monitorimit në bazë të informacionit bazë, objektivave dhe ndikimeve të mundshme të identifikuara nga studimi i VNM-së?
- 10 Aty ku monitorimi mund të zbulojë efekte të dëmshme të konsiderueshme, a i përcakton qartë studimi i VNM-së angazhimet për veprimet që duhet të bëhen në përgjigje të këtyre efekteve negative?
- 11 A është hartuar një plan për mënyrën se si aktorët e prekur do të informohen për këto efekte anësore?
- 12 A përfshin skema e monitorimit e sugjeruar monitorimin e ndikimeve të mundshme ndërkuftare?
- 13 Nëse po, a është e qartë se si vendi i huaj i ndikuar do të informohet për rezultatet e monitorimit dhe do të marrë pjesë në veprime në përgjigje të ndonjë efekti negativ?





BURIME
NDIHMËSE

Kryerja e një studimi mjedisor nëpërmjet pyetjeve në këtë listë kontrolli do të tregojë nëse ai e arrin qëllimin e tij, për të siguruar se zhvillimi i propozuar nuk dëmton në mënyrë të pakthyeshme mjedisin dhe rekomandon masa zbutëse për lehtësimin e ndikimeve madhore të pashmangshme. Lista e kontrollit është konceptuar, për të mbështetur ata që nuk janë profesionistë në fushën e vlerësimeve të ndikimit mjedisor për t'u angazhuar në mënyrë konstruktive dhe të besueshme në procesin e vendimmarrjes.

Fatkeqësisht, të gjitha shqetësimet dhe pyetjet e ngritura nga organizatat jofitimprurëse dhe komunitetet vendore mund të mbeten pa përgjigje. Po ashtu, mund të ketë edhe pamjaftueshmëri në procesin e vlerësimit të ndikimit mjedisor që lidhet me qëllimin e kësaj liste kontrolli, si cilësia e procesit të pjesëmarrjes së publikut, që e kufizon shumë aksesin në vendimmarrjen mjedisore.

Në rast se kjo ndodh, më poshtë paraqiten disa burime që janë të disponueshme për publikun:

Konventa e Aarhusit.

Konventa për Aksesin në Informacion, Pjesëmarrjen e Publikut në Vendimmarrje dhe Aksesin në Drejtësinë për Çështjet Mjedisore, e njohur në gjuhën e folur si Konventa e Aarhusit, i jep publikut të drejta dhe iu ngarkon Palëve Kontraktuese dhe autoriteteve publike detyrime lidhur me (i) aksesin në informacion, (ii) pjesëmarrjen e publikut dhe (iii) aksesin në drejtësi. Konventa lidh të drejtat mjedisore dhe të njeriut, si dhe llogaridhënien qeveritare dhe mbrojtjen mjedisore, duke u përqendruar në ndërveprimin ndërmjet publikut dhe autoriteteve publike në një mjedis demokratik. Komisioni i Përputhshmërisë u krijua për monitorimin e përputhshmërisë me dispozitat e Konventës nga Palët individuale. Pjesëtarët e publikut mund të bëjnë 'komunikata' për përputhshmërinë e Palës me Konventën.

Më shumë për Konventën e Aarhusit:

<http://www.unece.org/env/pp/introduction.html>

Detajet se si të dorëzoni një komunikatë lidhur me përputhshmërinë, si dhe të rishikoni ato që keni dorëzuar në të shkuarën:

<http://www.unece.org/env/pp/pubcom.html>

Konventa Espoo.

Konventa për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor në Kontekst Ndërkufitar, e njohur në gjuhën e folur si Konventa Espoo, përcakton detyrimet e Palëve Kontraktuese për vlerësimin e ndikimit mjedisor të aktiviteteve të caktuara në fazë të hershme të planifikimit. Gjithashtu, ajo iu cakton shteteve detyrimin e përgjithshëm për njoftimin dhe konsultimin me njëri-tjetrin për të gjitha projektet madhore në shqyrtim që kanë gjasa të sjellin ndikime mjedisore negative madhore përgjatë kufijve. Komisioni i Zbatimit u krijua për shqyrtimin e përputhshmërisë së Palëve me detyrimet e tyre sipas Konventës. Pjesëtarët e publikut dhe organizatat jofitimprurëse mund t'i dorëzojnë Komisionit informacion nëse kanë shqetësime për përputhshmërinë e një Pale me Konventën.

Më shumë për Konventën Espoo:

<http://www.unece.org/env/pp/introduction.html>

Detajet se si të dorëzoni një shqetësim për përputhshmërinë, si dhe të rishikoni ato që keni dorëzuar në të shkuarën:

http://www.unece.org/env/eia/implementation/implementation_committee.html

Konventa e Bernës

Konventa për Ruajtjen e Florës dhe Faunës së Egër dhe Mjedisit Natyror të Evropës, e njohur në gjuhën e folur si Konventa e Bernës, është një instrument ndërkombëtar ligjor detyrues në fushën e ruajtjes së natyrës, e cila mbulon të gjithë trashëgiminë natyrore të kontinentit evropian. Konventa synon të sigurojë ruajtjen e specieve të florës dhe faunës së egër dhe habitateve të tyre, duke iu kushtuar vëmendje të veçantë specieve në rrezik zhdukjeje dhe të cenueshme. Si rrjedhojë, Palët Kontraktuese ndërmarrin të gjitha masat e përshtatshme për të siguruar ruajtjen e habitateve të specieve të florës dhe faunës së egër, duke përfshirë vendimet për zhvillimin. Mekanizmi i monitorimit, i njohur si sistemi i dosjes së rastit, u krijua për t'i mundësuar OJF-ve, komunitetit shkencor dhe qytetarëve të dorëzojnë ankesa për shkelje të mundshme të Konventës.

Më shumë për Konventën e Bernës:

<https://www.coe.int/en/web/bern-convention>

Detajet se si të dorëzoni një shqetësim për përputhshmërinë, si dhe të rishikoni dosjet e rasteve në të shkuarën:

<https://www.coe.int/en/web/bern-convention/monitoring>



